

2. daļa

Antisemītisms: cīņa, kas nekad nebeidzas?

Mācību materiāli par ebreju vēsturi un antisemītismu Eiropā

Anne Frank House, OSCE/ODIHR, Tolerances centrs

1 Pēc Aušvicas

Otrais pasaules karš beidzās 1945. gadā. Tas paņēma apmēram 55 miljonu cilvēku dzīvību. Daudzi cilvēki bija miruši karojot vai no vardarbības, bada un slimībām. Vācu nacisti nogalināja vairākus miljonus koncentrācijas un nāves nometnēs.

Atgriezoties dzīvē

Nacisti koncentrācijas nometnēs nogalināja čigānus, poļus, padomju karagūstekņus, homoseksuāļus, invalīdus, pretošanās kustību dalībniekus. Viņi plānoja nogalināt visus Eiropas ebrejus. Apmēram seši miljoni ebreju gāja bojā, lielākā daļa no viņiem – nometnēs. Ceturtā daļa bojā gājušo bija bērni.

Pēc kara daļa ebreju vairs nevēlējās palikt Eiropā un atstāja to, dodoties uz ASV, Palestīnu vai citur.

Pēc Aušvicas atbrīvošanas 1945. gada janvārī.

“Mēs negribam, lai jūs būtu šeit”

Viktors Breitburgs, Lodzas geto izdzīvojušais, pēc kara emigrējis uz Angliju:

"Es ierados Krakovā ap dienas vidu. Dzelzceļa stacija bija pilna ar cilvēkiem, kuri vēlējās atgriezties mājās. Lielākā daļa nebija ebreji. [...] Es redzēju vīru, kurš valkāja strīpaino nometnes apģērbu. Divi poļi sāka viņu iztaujāt: "Hei, ebrej! Uz kurienu tu dodies? Kāpēc tu nebrauc uz Palestīnu? Mēs negribam tevi šeit!" Es paliku kā bez valodas. Es pamanīju asaras šī vīra acīs. Nevienam neaizstāvēja viņu. Es biju nobijies un saniknots. Kā viņi uzdrīkstējās? Jā, es esmu ebrejs, bet vienlaikus es esmu polis. [...] Es varu izvēlēties. Es eju atpakaļ uz Terezīnu. No turienes es došos uz Palestīnu vai Angliju. Es zvēru – nekad neatgriezīšos Polijā."

Pēc Otrā pasaules kara antisemitisms kļuva par valsts politiku Padomju Savienībā. Jau drīz pēc kara beigām holokausts bija valstī aizliegts temats. Pat no pieminekļiem, kuri atradās ebreju masveida nošaušanas vietās, tika noņemta ebreju simbolika un bija atļauts tikai valsts akceptēts uzraksts "miermīļgie padomju pilsoņi". Lai gan jau kara laikā tika uzsākta dokumentu un liecību vākšana par holokaustu PSRS teritorijā – "Melnā grāmata" –, pēc 1945. gada, pieaugot antisemitismam valstī, šīs grāmatas izdošana kļuva neiespējama. Valsts antisemitisma politiku visspilgtāk raksturo vairākas safabricētas krimināllietas pret ebrejiem, galvenokārt inteliģenci, 50. gadu sākumā.

Pēc kara beigām Latvijā atgriezās aptuveni 14 tūkstoši ebreju, kuri bija Latvijas pilsoņi un viņu pēcnācēji. Šie ebreji bija evakuējušies uz PSRS, karojuši padomju armijā. Atgriezās arī vairāki simti izdzīvojušo no nacistu koncentrācijas nometnēm, kā arī padomju varas represētie un deportētie ebreji. No 1945. gada vasaras Latvijā sāka ierasties daudzi ebreji no Krievijas, Ukrainas un Vidusāzijas. Vieni šeit bija norīkoti darbā, citi bēga no bada un sabrukuma, kas valdīja daudzos PSRS reģionos, tāpat arī ieradās tie, kuru iepriekšējās dzīvesvietās pieauga antisemitisms – bet Latvijas iedzīvotāji bija tolerantāki. Tomēr arī padomju Latvijā ebreju diskriminācija pieauga. Viņus izstūma no pārvaldes aparāta, liedza iespēju atjaunot ebreju kopienu, kā arī saglabāt etnisko, kultūras un reliģisko identitāti.

Marģeris Vestermanis.

Gidons Krēmers

Dzimis 1947.gadā Rīgā profesionālu vijolnieku ģimenē. 1980.gadā emigrējis no PSRS, izvēloties brīvību. Gidons jau četrus gadus vecumā sāka apgūt vijoļspēli, kļūstot par vienu no spožākajiem pasaules vijolniekiem. 1997.gadā viņš izveidoja jauniešu orķestri *Kremerata Baltica*.

Gidona Krēmera tēvam Markusam Krēmeram 1941. gadā, sākoties Otrajam pasaules karam Latvijas teritorijā, izdevās aizbēgt no nacistiem, Viņu drošā vietā paslēpa un izglāba kāda sieviete. 1944.gada 13.oktobrī nacistu karaspēks atkāpās un Rīgā ienāca padomju armija. Katru gadu šajā datumā Markuss Krēmers apciemoja savu glābēju. Gidons Krēmers atceras, ka tēvam visu mūžu nozīmīgi ir bijis uzturēt ebreju vēsturisko atmiņu.

Gideons Krēmers

Tikai 1988. gadā pēckara Latvijā laikrakstā "Literatūra un Māksla", publicējot rakstus par dažādām tautībām Latvijā, tai skaitā ebrejiem, pirmo reizi atklāja plašāku informāciju par holokaustu Latvijā. Lielākā daļa sabiedrības pat nesaprata, kāpēc šis jautājums jāaktualizē. 1989. gadā Rīgā tika dibināts muzejs un dokumentācijas centrs "Ebreji Latvijā", kura pamatlicēji bija grupa holokausta izdzīvojušo ar vēsturnieku Marģeri Vestermani vadībā. Marģeris Vestermanis savu mūžu ir veltījis tam, lai parādītu Latvijas ebreju likteni nacistiskās okupācijas laikā. 1996. gadā muzejā tika atklāta pirmā izstāde par holokaustu.

Piemineklis Rumbulas memoriālā – vienīgais Padomju Savienībā, uz kura bija norādīts, ka šeit nogalinātie ir bijuši ebreji.

Uzdevumi

1. Ebreji

a. Nosauciet iemeslus, kāpēc daļa holokausta izdzīvojušo ebreju pēc kara nolēma palikt savā dzimtenē, bet daļa nolēma to pamest!

b. Ko nozīmēja pēc kara būt ebrejam PSRS?

2. Cīņā ar rasismu

Daudzi holokausta izdzīvojušie uzsāka cīņu pret rasismu un vienaldzību. Sameklē piemērus par cilvēkiem (tuvākajā apkārtnē, laikrakstos, žurnālos vai internetā), kuri ir izvirzījuši sev dzīvībai līdzīgus mērķus! Uzraksti, ko viņi ir darījuši sava mērķa sasniegšanai!

2 “Nekad vairs”

Tūlīt pēc kara daži nacisti tika arestēti un tiesāti. Vēl vairāk nacistu izbēga vai arī pret viņiem netika ierosināta krimināllieta. Sākās starpvalstu sadarbība, lai piepildītos cerība, ka genocīds nekad neatkārtosies.

Vispārējā cilvēktiesību deklarācija.

Pēc Otrā pasaules kara satikās dažādu valstu vadītāji. Viņi vēlējās sadarboties, lai nodrošinātu, ka šāds briesmīgs karš nekad vairs neatkārtotos. Gandrīz visas pasaules valstis apvienojās jaunā starptautiskā organizācijā – Apvienoto Nāciju Organizācijā (ANO). 1948. gadā ANO dalībvalstis vienojās par svarīgākajām cilvēktiesībām, kuras tika definētas Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā.

Dažas Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā minētās cilvēktiesības

1. Visi cilvēki piedzimst brīvi un vienlīdzīgi savās tiesībās.
2. Tiesības uz dzīvību, brīvību un drošību.
3. Tiesības uz vienlīdzību likuma priekšā.
4. Tiesības uz aizsardzību pret diskrimināciju neatkarīgi no rases, dzimuma, reliģijas, nacionālās piederības vai valodas.
5. Vārda un uzskatu brīvība.
6. Domas, apziņas un reliģijas brīvība.

Sods

1945. gadā 206 nacisti tika tiesāti Vācijas pilsētā Nirnbergā. Šī bija pirmā internacionālā tiesa pasaules vēsturē. Radās plāns par starptautiskas tiesas (tribunāla) izveidošanu, jo īpaši genocīda un noziegumu pret cilvēci lietu izskatīšanai. Taču plāna īstenošana tika kavēta ASV un Padomju Savienības savstarpējās spriedzes dēļ. Vīsa uzmanība bija pievērsta aukstajam karam. Tikai tad, kad 20. gadsimta 80. gados attiecības starp abām šīm valstīm uzlabojās, tika izveidoti pirmie tribunāli – Dienvidslāvijas tribunāls 1993. gadā un Ruandas tribunāls 1994. gadā. Tajā pašā laikā pastāv arī Starptautiskā Krimināltiesā Hāgā, Nīderlandē. Tomēr dažas valstis, piemēram, ASV, Izraēla, Ķīna, Irāna un Ziemeļkoreja šo starptautisko tiesu neatzīst.

"Holokausts – nekad vairs". Antifašistiska demonstrācija Varšavā 1996. gadā.

Eihmanis

Tas bija tikai 1961. gadā, kad Ādolfa Eihmaņa tiesas prāvas rezultātā daudzi cilvēki beidzot uzzināja par holokausta milzīgajiem apmēriem un visu to, kas bija noticis ar ebrejiem Otrā pasaules kara laikā. Eihmanis bija atbildīgs par ebreju transportēšanu no nacistu okupētajām valstīm uz koncentrācijas un nāves nometnēm. Eihmaņa tiesas prāva bija īpaša. Skatus no tiesas prāvas cilvēki varēja aplūkot, neizejot no savām mājām, izmantojot nesenu radušās televīzijas iespējas. Tiesā liecināja holokausta upuri. Katrs varēja redzēt, cik emocionāla bija publika, un visi bija liecinieki Eihmaņa paskaidrojumam, ka viņš vienkārši esot pildījis pavēles. Tas bija šokējošs paziņojums, jo īpaši tāpēc, ka kļuva skaidrs, cik daudz palīdzības saņēma nacisti ebreju vajāšanai no cilvēkiem, kuri vienkārši pildīja "savus pienākumus".

Eihmanis tiesas zālē Jeruzalemē 1961. gadā.

Kofi Anans, ANO ģenerālsekretārs līdz 2006. gadam, Pasaules bērnu festivālā 2000. gadā Bāzelē, Šveicē. "Ja jūs cīnāties pret antisemitismu, jūs vienlaikus cīnāties par cilvēces nākotni."

Uzdevumi

1. Vispārējā deklarācija

a. Paskaidro, kā Vispārējā cilvēktiesību deklarācija ir saistīta ar holokaustu!

b. Izskaidro vārda "vispārējā" lietojumu deklarācijas nosaukumā!

2. Cilvēktiesības

Kuras cilvēktiesības, tavuprāt, ir vissvarīgākās? Tu vari atrast vairāk informācijas par cilvēktiesībām ANO un citu starptautisku organizāciju mājaslapās internetā.

3. Cilvēces nākotne

Izlasi Kofi Anana paziņojumu un izskaidro, ko tas nozīmē!

4. Genocīds

Vai tiesa spēj palīdzēt apturēt genocīdu? Pamato savu atbildi!
Nē, jo...

Jā, jo...

3 Cik tālu sniedzas runas brīvība?

Pēc kara Eiropas ebreji sāka veidot savu dzīvi no jauna. Ebreju kultūra lēnām atdzīvojās, sinagogas un ebreju skolas tika atjaunotas un vēlreiz atvērtas. Bet antisemitisms nebija pazudis. Tas ieguva jaunas izpausmes formas, daži cilvēki teica, ka holokausts bija meli.

Senie mīti

Nacisti nebija tie, kuri izgudroja antisemitismu. Ebreji bija saskārušies ar diskrimināciju un vajāšanām jau ilgu laiku visā pasaulē. Viņi regulāri tika vainoti notikušajās katastrofās. Piemēram, ap 1350. gadu tūkstošiem ebreju tika nogalināti pēc baumu parādīšanās, ka viņi izplata mēri. Sešus gadsimtus vēlāk, 1929. gadā, daudzi turēja aizdomās ebrejus par akciju tirgus sabrukumu Ņujorkā. Īpaši Eiropā tika izplatīts arī mīts, ka ebrejiem bija slepens plāns iekarot visu pasauli, un cilvēki ticēja, ka visi ebreji ir ārkārtīgi bagāti. Tomēr daudzās Eiropas valstīs ebreji piederēja nabadzīgākajām iedzīvotāju grupām, un lielākā daļa ebreju cīnījās par to, lai tiktu pieņemti sabiedrībā.

Jaunie mīti

Daži ebreji, kuri izdzīvoja karā un neemigrēja, mēģināja izveidot jaunu dzīvi Eiropā. Holokausta rezultātā gandrīz nekas nebija palicis pāri no tūkstošiem ebreju ciematu un pilsētu kvartāliem visā kontinentā. Gadu gaitā daži ebreju kultūras aspekti atgriezās, atvērās īpašas maiznīcas un restorāni, vairākās vietās tika atklātas sinagogas. Tajā pašā laikā eiropieši saskārās ar jaunām antisemitisma izpausmēm. Viens piemērs ir holokausta noliegšana. Savukārt citi nenoliedza, ka holokausts ir noticis, bet mazināja tā nozīmi.

Annas Frankas dienasgrāmata.

Holokausta noliegšana

Pēc holokausta beigām nacisma idejas neizzuda pavisam. Pat šobrīd Eiropā un ASV pastāv neonacistu grupas. Viņi, tāpat kā Hitlers, uzskata, ka "baltā rase" ir pārāka par citām. Viņi ir pret minoritātēm savās valstīs, tādējādi arī pret ebrejiem. Saskaņā ar neonacistu idejām paši ebreji bija tie, kuri izgudroja holokaustu. Viņi apgalvo, ka ebreji izgudroja Aušvici, lai gūtu atbalstu savas valsts izveidošanai. Viņi arī apgalvo, ka Annas Frankas dienasgrāmata nav īsta, bet tā tikusi sarakstīta pēc kara.

Ebreju beķereja Berlīnē.

Neonacistu demonstrācija Dānijā 2007. gadā.

Ingo Haselbahs.

Sodāms pārkāpums

Neonacisti izplatīja savas idejas, īpaši izmantojot internetu, un ieguva citu ekstrēmi labējo grupu atbalstu. Cilvēki, kas noliedza holokaustu, izplatīja melus un nepārprotami aizskāra ebrejus. Šī iemesla dēļ holokausta noliegšana ir sodāms pārkāpums daudzās Eiropas valstīs.

Neparasts salīdzinājums

Holokausts nebija ne pirmais, ne pēdējais genocīds pasaules vēsturē, un ebreji nebija vienīgie nacistu vajāšanas upuri. Visi genocīdi ir briesmīgi, un tie ir ļoti dažādi. Taču nekas tāds kā holokausts nekad nebija noticis. Nacisti vēlējās noslepkavot visus ebrejus bez izņēmuma. Šis slepkavības tika organizētas pilnīgā saskaņā ar plānu, ko izveidoja toreizējā pasaules lielvara. Tomēr daži cilvēki mēģina noniecināt holokaustu, salīdzinot to ar citiem briesmīgiem notikumiem pagātnē. Viens no piemēriem ir holokausta salīdzināšana ar Vācijas pilsētas Drēzdenes bombardēšanu, ko veica sabiedrotie. Lai gan bombardēšana bija patiešām šausminošs notikums, neonacisti rada šo salīdzinājumu, lai izplatītu domu, ka nevis ebreji, bet vācieši bija Otrā pasaules kara upuri.

Uzdevumi

1. Antisemītisms

Ar diviem piemēriem paskaidro, kāpēc nevar teikt, ka nacisti izgudroja antisemītismu!

2. Noliegšana

Ne katrā valstī likums aizliedz holokausta noliegšanu. Piemēram, ASV vārda brīvība tiek uzskatīta par daudz svarīgāku.

Izskaidro savu viedokli!

3. Ingo Haselbahs

Ingo bija Vācijā plaši pazīstams neonacists. Vēlāk viņš paskaidroja, ka tas bijis veids, kā "nolaist tvaiku". Ingo kļuva par līderi, jo juta vairāk naida nekā citi cilvēki. 1992. gadā, izdzirdējis, ka kādā uzbrukumā mājai, kurā dzīvoja turku tautības cilvēki, vairāki tika nogalināti, viņš mainīja savas domas. Agrāk viņu māca šaubas, bet tagad viņš bija pārliecināts, ka ir jāapstājas. Ingo to pasludināja televīzijā un liecināja tiesā pret saviem bijušajiem draugiem. Vēlāk Ingo savu stāstu stāstīja skolās un uzrakstīja grāmatu par savu neonacista dzīves posmu.

a. Kādēļ, tavuprāt, jaunieši dažkārt kļūst par neonacistu grupu dalībniekiem? Atzīmē, kuri apgalvojumi attiecas uz šiem jauniešiem! Pabeidz pēdējo teikumu!

- Tāpēc, ka viņi jūtas pārāki par citiem.
- Tāpēc, ka viņi nezina pietiekami daudz par Otrā pasaules karu.
- Tāpēc, ka viņi vēlas dzīvot labākā pasaulē.
- Tāpēc, ka viņi dod priekšroku grupai, nevis būt vieni pašiem.
- Tāpēc, ka ...

b. Izveido iemeslu sarakstu, kādēļ, tavuprāt, ir grūti pārtraukt būt par neonacistu!

4 Cerība par ebreju valsti

Kopš 19. gadsimta beigām arvien vairāk ebreju pārvietojās uz teritoriju, kur viņu senči dzīvojuši gadsimtiem ilgi (mūsdienās tā ir Izraēla). Uzreiz pēc holokausta vēl vairāk ebreju devās prom no Eiropas. Izraēlas valsts tika proklamēta 1948. gadā. Daudzi ebreji jau sen cerēja uz savu nacionālo valsti, kas aizsargātu viņus pret antisemitismu.

Cionisms

Cionisms bija kustība, kuras mērķis bija izveidot ebreju valsti Izraēlā. Ciona ir apzīmējums gan Izraēlai, gan Jeruzalemei Bībelē. Ilgas atgriezies Cionā ir iesakņojušās ebreju lūgšanā un kultūrā. Tas ir stūrakmens ebreju reliģiskajai dzīvei kopš ebreju trimdas pirms diviem tūkstošiem gadu. Cionisms izveidojās 19. gadsimta beigās kā atbilde ebreju grautiņiem Austrumeiropā un antisemitismam Rietumeiropā. Ebreji tolaik nebija vienīgie, kuri vēlējās savu valsti. Tas bija nacionālisma laiks.

Pirmie Eiropas cionisti apmetās Palestīnā pagājušā gadsimta sākumā, kad to pārvaldīja Lielbritānija. Sākotnēji ebreji dzīvoja mierīgi kopā ar palestīniešu – arābu kaimiņiem – un iegādājās zemi no arābu zemes īpašniekiem.

Ebreju bērni pēc ierašanās Izraēlā 1948. gadā.

Ceļā uz ebreju valsti

19. gadsimtā ebreji sāka emigrēt no Eiropas uz Palestīnu, lai izbēgtu no antisemitisma. Viņi palielināja esošās ebreju kopienas, kas dzīvoja teritorijā, kura bija iegādāta no arābu zemes īpašniekiem. Briti cerēja, ka gan ebrejiem, gan palestīniešiem izdosies izveidot savu valsti. Abu grupu vēlme par savu valsti vienas zonas robežās bija sākumpunkts konfliktam par zemi, kas turpinās arī mūsdienās. 1947. gada sākumā Lielbritānija paziņoja par savu izstāšanos no minētā apgabala, un novembrī ANO pieņēma rezolūciju, lai sadalītu bijušās britu pilnvaras. Tomēr daudzas arābu valstis balsoja pret šo rezolūciju.

1948. gada 14. maijā, pamatojoties uz ANO rezolūciju, Ebreju Nacionālā Padome pasludināja Izraēlas valsti. Dažas kaimiņvalstis nekavējoties uzbruka Izraēlai. Šis bija pirmais arābu un izraēļu karš, kurā Izraēla uzvarēja. Līderu iedrošināti, daudzi Palestīnas arābi atstāja savu zemi. Viņiem tika solīta ātra atgriešanās, mudinot cerēt, ka Izraēla tiks sakauta. Lai gan daži izraēlieši gribēja, lai arābi paliek turpat, daudzi tika padzīti no Izraēlas. Lielākā daļa arābu palestīniešu, kas atstāja Izraēlu šajā periodā, dzīvoja bēgļu nometnēs. Daudzas no šīm nometnēm kļuva par pastāvīgām pilsētām, un tās joprojām pārvalda ANO. Tiem, kuri palika Izraēlā, tika piešķirta Izraēlas pilsonība. Vēl viens karš izcēlās 1967. gadā, un kopš tā laika abu tautu starpā pastāv spriedze. Kari un konflikti ir radījuši daudz cietušo.

Palestīna

Nosaukumu "Palestīna" senie romieši deva provincei Romas impērijas teritorijā, kas tagad ir Izraēla un tajā ietilpstošās palestīniešu teritorijas. Vēlākos gadsimtos šis rajons bija daļa no Osmaņu impērijas. No 1914. gada līdz 1947. gadam teritorija atradās britu varā kā Palestīnas mandāts.

Izraēlas jaunieši pie Raudu mūra Jeruzalemē 2004. gadā.

Migrācija

Karam starp arābu valstīm un Izraēlu bija arī tūlītējas sekas, kas skāra ebrejus citās pasaules daļās. Daudzās arābu valstīs ebrejiem tika draudēts un uzbrukts, liekot vairāk nekā pusmiljonam ebreju bēgt no arābu valstīm uz Izraēlu, meklējot glābiņu. Sākotnēji miljons ebreju dzīvoja Ziemeļāfrikā un Tuvajos Austrumos. Līdz 1970. gadam šis skaitlis bija samazinājies līdz apmēram 30 000. Ebrejiem, kas devās uz Izraēlu, piešķīra pilsonību, un viņi tika integrēti. Kopš 1989. gada vairāk nekā miljons krievvalodīgo ebreju ir pārcēlušies uz Izraēlu. Lielākā daļa Izraēlas iedzīvotāju ir imigrantu bērni. Mūsdienās Izraēlā dzīvo ebreji no vairāk nekā 100 valstīm.

Anticionisms

Ebreji, kuri dzīvoja komunistiskajā režīmā, bieži vien baidījās ievērot ebreju tradīcijas. 1948. gadā, pēc Izraēlas izveidošanas, Padomju Savienība, lai nostiprinātu savu ietekmi Tuvajos Austrumos, cerēja uz labām attiecībām ar Izraēlu. Situācija mainījās pēc tam, kad Izraēla apliecināja savu Rietumu orientāciju, tostarp ciešas attiecības ar ASV. Padomju Savienība un tās sabiedrotie nostājās Izraēlas arābu ienaidnieku pusē un mērķtiecīgi vērsās pret ebrejiem kā "cionistiem". Izcilākie, talantīgākie ebreji tika apsūdzēti par "Rietumu imperiālisma aģentiem". Daudziem ebrejiem vairs nebija atļauts strādāt savā profesijā. Daži tika arestēti, daudzi valdības finansētas antisemitiskas agitācijas spiesti emigrēja. Pat mūsdienās, lai mēģinātu slēpt savus antisemitiskos uzskatus, daži cilvēki vērsās pret Izraēlu, nevis pauž savu viedokli par ebrejiem.

Uzdevumi

1. Izraēlas valsts

a. Cik gadus pēc Otrā pasaules kara beigām tika pasludināta Izraēlas valsts?

b. Paskaidro, kāpēc cionisms daudziem ebrejiem tolaik bija tik ļoti svarīgs!

2. Multikulturālisms

Vai Izraēla ir multikulturāla sabiedrība? Paskaidro, kāpēc!

3. Padomju Savienība

Paskaidro, kāpēc Padomju Savienība un tās satelītvalstis mainīja savu nostāju pret Izraēlu 20. gadsimta 50. gados!

Tipiska pret Izraēlu vēsta karikatūra PSRS laikā.

Izraēlas pilsoņi no Etiopijas.

5 Vienkārši kritika vai antisemītisms?

Tuvo Austrumu konflikts ir radījis daudz vairāk virsrakstus starptautiskajā presē un internetā nekā jebkurš cits konflikts pasaulē. Daži politiķi un starptautiskie forumi regulāri kritizē Izraēlas atbildi uz ārējās drošības draudiem, kas vērsti pret viņu valsti. Kritika reizēm neraksturo reālo situāciju, bet ir iegansts radīt antisemītiskas apsūdzības.

Izraēlas valsts kritizēšana pati par sevi nav antisemītisms. Tomēr, ja kritika ir pamatota uz aizspriedumiem par to, "kādi ir ebreji", vai ja tā rada sazvērētības teorijas, vai ir vērsta pret visiem ebrejiem, tad tā ir antisemītisma izpausme. Ebreji dzīvo visās pasaules daļās, un viņi ir dažādi cilvēki. Tomēr ebreji bieži vien tiek kolektīvi vainoti par to, kas notiek Izraēlā. Cilvēki saka "Izraēla", patiesībā definējot visus ebrejus kā ienaidniekus. Un šī attieksme veicina antisemītiskus uzbrukumus.

Daži cilvēki mēdz pielīdzināt Izraēlas politiku nacistiskā režīma politikai. "Tas, ko vācieši darīja ar ebrejiem tolaik, to tagad nodara Izraēlas puse palestīniešiem." Ebreju valsts un holokausta slepkavu salīdzinājums ir kļūdaini jau pašos pamatos. Nacistiskās Vācijas diktatūra īstenoja antisemītisku un rasistisku ideoloģiju, kam par mērķi tika izvēlētas grupas, kuras tika paredzētas iznīcināšanai. Izraēla kā demokrātiska valsts neīsteno iznīcināšanas politiku.

Amsterdama, 2002. gads. Pret ko vēršas demonstranti: pret Izraēlu, pret antisemītismu vai pret abiem?

“Nacisti!”

Izraēlas un Vācijas nacistu valdības savstarpējās salīdzināšanas mērķis ir gan mazināt holokausta nozīmi, gan graut ebreju valsts likumību. Paziņojumi, kuros salīdzina ebrejus un nacistus, ir ne tikai viedokļi, bet gan izaicinošas darbības pret Izraēlu un ebrejiem. Šādi salīdzinājumi traucē arī efektīvām diskusijām par Izraēlas–Palestīnas konflikta atrisināšanu.

Pat savā valstī Izraēlas politiķi reizēm tiek salīdzināti ar nacistiem. Šo jautājumu ļaunprātīgi izmanto ikviens, kurš grib paust atšķirīgu viedokli. Salīdzināšana ar nacistiem ir acīmredzami aizvainojoša, un tas padara diskusijas ļoti sarežģītas.

Protokoli

Izraēlas konflikts bieži tiek izmantots kā iegansts, lai provocētu naidu pret ebrejiem, atjaunojot vecos stereotipus un aizspriedumus. Īpaši Tuvajos Austrumos ticība slepenam ebreju plānam, lai iegūtu pasaules varu, ir plaši izplatīta. Ebreju sazvērestības teorijas bija plaši izplatītas Eiropā un ASV, kad aptuveni 1900. gadā parādījās publikācija par "Cionas gudro protokoliem", kas tika uzskatīti par fiktīviem. Lai pārņemtu pasauli, antisemīti izgudroja rūpīgi pārdomātu un detaļās izstrādātu stāstu par ebreju sazvērestību. Neraugoties uz to, ka grāmata ir falsifikācija, "Cionas gudro protokoli" joprojām ir izplatīti galēji labējās aprindās, kā arī daudzās arābu un Āfrikas valstīs. 2006. gadā Irānas prezidenta paziņojums, kurā viņš noliedza holokaustu un pasludināja plānus par pilnīgu Izraēlas iznīcināšanu, šokēja pasauli. Tik atklāti izteikts valsts vadītāja antisemītisms bija jauns notikums, kas radīja plašus protestus visā pasaulē.

"Cionas gudro protokolu" arābu izdevums, 1976. gads.

Uzdevumi

1. Atbildība

a. Kāpēc ir nepareizi uzskatīt, ka visi ebreji ir atbildīgi par to, kas notiek Izraēlā?

b. Vai tu domā, ka līdzīgas lietas notiek arī ar citām grupām? Mini piemērus!

2. Demonstrācija

Aplūko fotogrāfiju, kas attēlo demonstrāciju Amsterdamā 2002. gadā. Amsterdams mērs aizliedza vairāku plakātu izmantošanu demonstrācijā. Izvēlies divus no tiem un paskaidro, kādi iebildumi varēja būt pret šiem plakātiem!

3. Karikatūra

Klasiska antisemītismā izmantota metode – attēlot ebrejus kā tārpus un čūskas. Šajā karikatūrā attēlots Ariels Šārons, Izraēlas premjerministrs līdz 2006. gadam

a. Kādus simbolus tu vari saskatīt šajā karikatūrā?

b. Uzraksti lūgumu atbildīgajam par interneta vietni (mājaslapu), lai šo karikatūru izņem no tās ārā! Norādi argumentus, kas pamatotu tavu lūgumu!

c. Uzraksti iespējamo atbildi šim lūgumam! Paskaidro to!

6 Amala un Odēlija

Vai esat draugos ar kādu, kuram ir pilnīgi atšķirīga dzīves pieredze, vai kādu ar ļoti atšķirīgiem uzskatiem? Tai nav jābūt problēmai. Iespējams, šīm atšķirībām nav īpašas nozīmes, lai starp jums izveidotos labas attiecības un jūs tās patiešām varētu izbaudīt.

Tomēr dažreiz jums ir jāpapūlas, piemēram, kad saprotat, ka jums abiem ir aizspriedumi un ka nezināt pietiekami daudz viens par otru. Amala un Odēlija saka, ka viņas nāk no ļoti atšķirīgām pasaulēm. Tomēr viņas ir mēģinājušas veidot draudzību.

Eiropā daudzi cilvēki domā, ka izraēlieši un palestīnieši neieredz viens otru. Tā nav taisnība. Daudzi cilvēki abās pusēs cīnās par mieru starp abām etniskajām grupām. Politiskās situācijas dēļ Amalas un Odēlijas draudzībai nav viegli. Amala raksta: "Ja vēlaties būt draugi, jums ir jāatstāj politika ārpus draudzības, īpaši sākumā, jo tas ir neticami grūti pieņemt atšķirīgu viedokli tik emocionālos jautājumos." Odēlija paskaidro: "Bieži vien ir pārāk sarežģīti pavadīt laiku ar kādu, kurš ir no pilnīgi atšķirīgas kultūras. Katrā ziņā savā pasaulē jums jau ir draugi, tāpēc nav tik svarīgi atrast jaunus."

Tomēr meitenes domā, ka jums ir jābūt draugiem galvenokārt savu ideju dēļ, nevis jūsu pagātnes vai atšķirīgās dzīves pieredzes dēļ. Viņas raksta par politiku savās vēstulēs. Amala un Odēlija vēlas, lai karš viņu valstī beigtos, bet meitenēm ir atšķirīgi uzskati par vardarbības cēloņiem. Amala saka: "Palestīniešu ciešanas sākās 1948. gadā. No tā brīža mūsu arābu vēsture šeit ir kā apstājās." Odēlija domā: "Jā, un maniem vecvecākiem bija jāatstāj Maroka. Kara dēļ, kas izcēlās 1948. gadā, ebrejiem visā pasaulē lietas kļuva apgrūtinātas."

Savas draudzības laikā meitenes pakāpeniski uzzināja vairāk viena par otru, par draudzenes izcelsmi un senčiem. Odēlijas vecvecāki nāk no Marokas un Argentīnas. Visi Amalas ģimenes cilvēki ir palestīnieši, bet okupācijas dēļ viņi galvenokārt dzīvo šķirti, kā arī ir grūti apciemot citam citu. Priekšstats, ko Amala un Odēlija domājās zinām viena par otru, galvenokārt no televīzijas un citu cilvēku stāstiem, bieži izrādījās pavisam citāds. Odēlija saprot, cik grūti varētu būt palestīniešiem dzīvot zem ārvalstu karoga. Savukārt Amala zina, ka ne katrs izraēlietis ir viņas ienaidnieks.

Draudzība ugunsliņijā

Amala un Odēlija bija tikai 18 gadus vecas, kad viņas pirmo reizi satikās skolēnu apmaiņas programmā Šveicē. Amala ir musulmaniete un palestīniete, Odēlija –

ebrejiete un izraēliete. Viņas abas ir dzimušas Jeruzalemē un mīl savu pilsētu. Atgriezušās mājās, meitenes turpināja uzturēt kontaktus. Viņas rakstīja viena otrai par savu dzīvi, nākotnes plāniem, kā arī par palestīniešu un izraēliešu atšķirībām, kā arī apmainījās ar viedokļiem, ko domā viena par otru. Divreiz Amala un Odēlija noorganizēja tikšanos Jeruzalemē. Viņu vēstules un diskusijas ir publicētas grāmatā "Mēs vienkārši vēlamies dzīvot šeit: palestīniešu pusaudze, izraēliešu pusaudze – maz ticama draudzība", ko sarakstīja Silke Tempela.

Odēlija (pa kreisi) un Amala Jeruzalemē. Amala nav viņas īstais vārds. Meitene un viņas ģimene negribēja būt atpazīstami pēc īstajiem vārdiem šajā grāmatā. Tas ir iemesls, kāpēc Amalas seja fotogrāfijā nav redzama.

Jekaterina un Sofija Rīgas ebreju vidusskolas skolnieces. Rīga, 2011. gada oktobris.

Sofija un Jekaterina mācās ebreju vidusskolā Rīgā. Meitenes uzskata, ka šajā skolā var iegūt ne tikai kvalitatīvu izglītību, bet arī apgūt ivritu, ebreju tautas vēsturi un tradīcijas. Meitenes stāsta, ka, tiekoties ar citiem jauniešiem, nekad nav noklusējušas, ka ir ebrejietes, jo lepojas ar savu tautību. Viņas zina, ka antisemitisms ir visur pasaulē, tomēr Latvijā tas sastopams maz. Jekaterina uzskata, ka antisemitisms galvenokārt vērojams interneta komentāros, ko sekmē anonīmā virtuālā vide. Sofija norāda, ka viņai ir draudzīgas attiecības ar dažādu tautību jauniešiem, kuras neietekmē viņu tautība vai reliģiskā piederība. Vienlaikus meitene saka, ka domā – ebreji vienmēr atšķirsies jebkurā sabiedrībā, jo viņiem ir citāda reliģija un tradīcijas. Jekaterina un Sofija norāda, ka Latvijas sabiedrībā pastāv cita problēma – starp latviešiem un krievvalodīgajiem. Šajās savstarpējās attiecībās meitenes saskata daudz lielāku konfliktu iespējamību. Jekaterina grib palikt Latvijā, lai arī viņa vēl nezina, kādas varētu šeit būt viņas profesionālās karjeras izaugsmes iespējas, bet Sofija domā doties prom pēc vidusskolas beigšanas. Antisemitisms nav iemesls pamest Latviju.

Birku piekāršana

Dokumentālajā filmā "Ebreju mēraukla" (2005) ebreju jaunieši no Vācijas runā par savu dzīvi un pieredzi, saskaroties ar antisemitismu. Ļena Gorelika ir jauna ebreju rakstniece no Berlīnes, kurai ļoti nepatīk, ka cilvēki mēdz viens otram piekārt birkas. "Es esmu ebrejiete, un nevienam es to neslēpju, bet, ja citi cilvēki nevēlas to zināt, tas arī ir normāli. Es esmu ebrejiete, mans tēvs nevalkā tradicionālo melno kaftānu, un es neuzskatu, ka mani draugi ir atbildīgi par holokaustu. Cilvēkus tik bieži mēģina ielikt kaut kādos iepriekš noteiktos rāmjos. Vācijā ir daudz jaunu ebreju, un viņi negrib būt ielikti šajos rāmjos." Lea ir ķīmiķe no Minhenes: "Būt ebrejietei – tā ir mana identitāte, bet Izraēlas valdības politika reizēm mani sāpina. Es cenšos neiesaistīties diskusijās, kurās tiek kritizēta Izraēlas valsts, jo bieži šīs diskusijas izraisa antisemitismu." Savukārt Dmitrijs ir dzimis Maskavā, bet tagad dzīvo Freiburgā. Viņam šķiet kaitinoši, ka Vācijā dzīvojošos ebrejus uzskata par atbildīgiem par Izraēlas valsts politiku.

Uzdevumi

1. Draudzība

Odēlija domā, ka ir sarežģīti draudzēties ar kādu, kurš nāk no pilnīgi citas kultūras.

a. Paskaidro, kāpēc tā varētu būt problēma!

b. Kā tu risini šādas problēmas?

3. Cik noturīga ir draudzība

Kā tu domā, vai Amala un Odēlija paliks draudzenes? Pamato savu atbildi!

4. Ebreju jaunieši

a. Kāpēc Ļenai un Lea nepatīk diskusijas par Izraēlas politiku?

b. Kā tu domā, ko Vācijas ebreju jaunieši, ar kuru domām varēja iepazīties, sagaida no vides, kurā viņi dzīvo?

Lea, ķīmiķe no Minhenas

Uzdevumi

1. Antisemītisms: cīņa, kas nekad nebeidzas?

Šis ir mūsu brošūras nosaukums. Aplūko vēlreiz bukletā ievietotās ilustrācijas un atrodi to, kas, tavuprāt, vislabāk raksturo virsrakstu.

a. Paskaidro savu izvēli!

b. Izveido ilustrācijas kopiju uz lapas!

c. Uzraksti savu ilustrācijas nosaukumu!

Pastāv viedoklis, ka antisemītisms ir tikai ebreju tautas problēma.

a. Vai tu tam piekrīti?

b. Pamato savu viedokli!

Vai holokausts ir tikai ebreju tragēdija?

Pamato savu viedokli!

Kapakmens Rīgas vecajos ebreju kapos. Tos iznīcināja nacisti, bet padomju okupācijas laikā to vietā tika ierīkots parks.

2. Piemiņa

4. jūlijs Latvijā ir holokausta upuru piemiņas diena. Šajā dienā 1941. gadā tika nodedzināta Lielā Horālā sinagoga ar cilvēkiem, kas tajā atradās. 2005. gadā Apvienoto Nāciju Organizācija vienojās, ka turpmāk starptautiskā holokausta piemiņas diena varētu būt 27. janvāris, kad Padomju Armija atbrīvoja Aušvicas nāves nometni.

a. Kāpēc Latvijas valdība par holokausta piemiņas dienu izvēlējās 4. jūliju, bet ANO – 27. janvāri? Izskaidro abu šo datumu vēsturisko nozīmi!

b. Ko tu domā par šīm piemiņas dienām?

Lielās Horālās sinagogas drupas pēc Otrā pasaules kara. 1993. gadā to vietā atklāja memoriālu

Aušvicas vārtu uzraksts "Arbeit macht frei" ("Darbs dara brīvu")

3. Vandālisms

Visapkārt Eiropai kapsētās regulāri notiek vandālisma akti. Fotogrāfija, kura šeit ievietota, ir uzņemta Rīgā 2010. gada decembrī. Uzmanīgi aplūko fotogrāfiju! Iedomājies, ka tu esi žurnālists un tev ir jāuzraksta raksts, kas tiks publicēts ar šo fotogrāfiju!

4. Akcija

Nesaprašanās starp cilvēkiem un dažādām cilvēku grupām atgadās it visur. Pastāsti, ja zini dažus piemērus no savas pieredzes!

a. Kopā ar blakussēdētāju izdomājiet piemēru situācijai, kad cilvēki nav sapratuši viens otru! Notikums var būt atgadījies jebkur: pasaulē, klasē vai kaimiņos. Ja paši nevarat atcerēties kādu piemēru, izmantojiet informāciju no laikrakstiem vai televīzijas pārraidēm! Apspriediet, ko jūs varētu darīt, lai panāktu lielāku saprašanos starp šīm grupām!

b. Izveidojiet plānu! Uzrakstiet, ko jūs varētu darīt! Tāpat arī uzrakstiet, kā jūs varētu būt droši, ja cilvēki jums pievienosies! Tāpēc jums jābūt pārliecinātiem, ka viņos ir entuziasms. Neaizmirstiet uzrakstīt, kurš cilvēks vai organizācija varētu iesaistīties un kāpēc!

c. Izveidojiet plakātu, lai iedrošinātu cilvēkus jums piebiedroties!

Mācību materiāli

Šī brošūra ir daļa no mācību materiālu kompleksa, aptverot trīs galvenās tēmas:

1. Ebreju vēsture Eiropā un antisemitisms līdz 1945. gadam;
 2. Mūsdienu antisemitisms Eiropā;
 3. Aizspriedumi, diskriminācija, rasisms un antisemitisms.
- Materiāli pielāgoti izmantošanai skolās dažādās valstīs un ir pieejami katras sadarbības valsts nacionālajā valodā. Visus materiālus sagatavojis ODIHR un Annas Frankas nams sadarbībā ar iesaistīto valstu ekspertiem.

EDSO

Eiropas Drošības un sadarbības organizācija ir drošības organizācija ar 56 dalībvalstīm no Eiropas, Ziemeļamerikas un Centrālāzijas. Tās struktūrvienība Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību birojs atbalsta tiesību normu ieviešanu iecietības, pret-diskriminācijas, cilvēktiesību un demokrātijas jomās. Lai iegūtu papildu informāciju, lūdzu, apmeklējiet www.osce.org / [odihr](http://odihr.org).

Annas Frankas māja

Annas Frankas māja ir muzejs, kurš saglabājis Annas Frankas slēptuvi Nīderlandes galvaspilsētā Amsterdamā. Tas popularizē Annas Frankas ideālus ne tikai saistībā ar laiku, kad viņa dzīvoja, bet arī uzsvēr to nozīmīgumu šodien. Tiek attīstīti izglītojoši projekti, lai apkarotu antisemitisma, rasisma un ksenofobijas mūsdienu izpausmes un lai veicinātu iecietību un savstarpēju cieņu. Lai iegūtu papildu informāciju, lūdzu, apmeklējiet www.annefrank.org.

Tolerances centrs

Tolerances centra mērķis ir veicināt toleranci un pilsoniskās sabiedrības vērtību attīstību. Centra aktivitāšu mērķa grupa ir gan skolēni, gan skolotāji. Tā kā pārmaiņas sabiedrībā norit ļoti strauji, Centra aktivitātēs var tikt iesaistīti arī žurnālisti, politiķi, valsts pārvaldes un pašvaldību darbinieki u.c., jo pārmaiņas sabiedrībā notiek ļoti strauji. Centrā tiek īstenoti dažādi izglītības projekti, kā arī tiek izstrādāti mācību materiāli, lai novērstu noziegumu pret cilvēci rašanos un veicinātu izpratni par procesiem, kas rada šos noziegumus. Galvenokārt projektos uzmanības lokā ir jautājumi par padomju noziegumiem un holokausta izglītību, to kvalitatīvu iekļaušanu mācību procesā un ārpusstundu aktivitātēs skolā, kā arī ar aizspriedumu, stereotipu, grēkāžu, neiecietības u.c. problēmām, kas vērojamas sabiedrībā. Vairāk informācijas www.tolerancescentrs.lv.

Teksts un Latvijas versijas adaptācija: Ineke Mok, Willem-Pieter van Ledden, Karen Polak (Anne Frank House), Dace Saleniece, Nora Šņepste **Dizains un Latvijas versijas dizains:** Karel Oosting/Schuttelaar & Partners, Beukers – Scholma, Attika E, Artūrs Jurjāns **Korektūra:** Ilze Zeltkalne **Latvijas versija iespiesta:** Masterprint **Ilustrācijas/fotogrāfijas:** Yad Vashem Archive, Włodzimierz Susid, Government Press Office, ANP/Olaf Kraak, Günter Schneider, AFH, Mogens Flindt, Dietmar Gust, Berlin, Kevin Frayer/AP Photo, Ilan Ossendryver/ic–creations.com, MEMRI.org, Stephen Roth Institute for the Study of Antisemitism and Racism, Tel Aviv University, Israel, Naftali Hilger Photographer, Element, muzejs „Ebreji Latvijā”, avots: „Ebreju iznīcināšana Latvijā. 1941.–1945.”, Dace Saleniece, Danute Dūra, Attika E

Mēs vēlamies noteikt autortiesības visām materiālā publicētām ilustrācijām. Ja Jūs fotografājat un identificēta vai nav identificēta pareizi, lūdzu sazinieties ar Tolerances centru (Latvija).

Šis mācību līdzeklis ir EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja izstrādāto materiālu par antisemitismu adaptēta versija. Ar Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja atbalstu mācību materiālu adaptāciju ir īstenojusi Latvijas un Anne Frank House (Nīderlande) ekspertu grupa.

Atcerēties, aizmirst vai ignorēt?

Kas nosaka to, kā mēs izturamies pret pagātnes notikumiem? Kas padara šos notikumus mums nozīmīgus pat daudzus gadus pēc tam, kad tie atgadījušies? Tā ir atmiņa. Vēsturiskā atmiņa var palīdzēt mums izvairīties no pagātnes šausminošo notikumu atkārtotāšanās. Savukārt atmiņa nevar pastāvēt bez piemiņas.

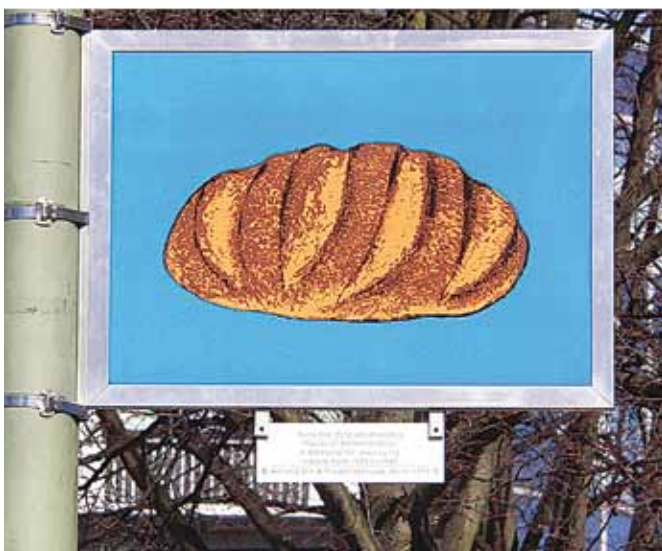
20. gadsimts aiznesa miljoniem cilvēku dzīvību, parādot, cik neaizsargāts var būt cilvēks, ja sabiedrībā netiek ieaudzīnāta cilvēka vērtības apziņa, ja netiek mācīta kultūru dažādības nozīme un aktīvas dzīves pozīcijas nepieciešamība. Šos mērķus var sasniegt, domājot par tiem vienaudžu sapņiem, kuriem nebija lemts piepildīties tikai tāpēc, ka viņu dzīves salauza aizspriedumi, neiecietība un naidis. Aktīvi iesaistoties pagātnes piemiņas saglabāšanā, katrs no mums dod ieguldījumu tādas nākotnes izveidei, kura sniedz mums pārliecību par nākotni.

Uzdevums

- Grupā diskutējiet, kāda ir vēsturiskās atmiņas nozīme!
- Prezentējiet citām grupām idejas, kā jūs varat veicināt savu vienaudžu piemiņu!

Holokausta piemiņas dienā Lietuvā 23. septembrī skolēnu izveidota piemiņas menora

Projekta cīņai pret antisemitismu laikā Berlīnē izvietotie plakāti